

บทที่ 4

องค์กรในการควบคุมดูแลและจัดการพื้นที่ทำเหมืองแร่

ปัญหาการติดตามตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่ (Monitoring)

กรมทรัพยากรธรณีได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2434 ตามพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นโดยขนานนามว่า “กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา” อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตรธิการ มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพื่อนำเอาทรัพยากรธรณีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กรมโลหกิจ” และได้ย้ายสังกัดหลายครั้ง รวมทั้งได้โอนจากกระทรวงอุตสาหกรรมไปสังกัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กรมทรัพยากรธรณี” เมื่อ พ.ศ. 2506 และได้โอนกลับมาสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมอีก เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 จนถึงปัจจุบัน¹

ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2537² ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2537 ได้กำหนดให้กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยแร่ กฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่ กฎหมายว่าด้วยการควบคุมแร่ดีบุก กฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม กฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา ในการกำหนดนโยบายพัฒนาทรัพยากรธรณี

¹จารุอุดม เรื่องสุวรรณ, “การพัฒนาทรัพยากรธรณีเพื่อเศรษฐกิจของชาติ”, (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาเศรษฐกิจ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2528), หน้า 74.

²“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2537”, ราชกิจจานุเบกษา 111 (10 มีนาคม 2537) : 7 - 14.

3. จัดทำและประสานแผนงานของกรมให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนแม่บทของกระทรวง กำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานของหน่วยงานในสังกัด และดำเนินการเกี่ยวกับงานสถิติและประมวลผล
4. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรณี รวมทั้งสนับสนุนและให้บริการทางวิชาการ
5. ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

โดยให้แบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม ดังนี้

1. ราชการบริหารส่วนกลาง

1. สำนักงานเลขานุการกรม
2. กองการเจ้าหน้าที่
3. กองคลัง
4. กองการเหมืองแร่
5. กองช่าง
6. กองเชื้อเพลิงธรรมชาติ
7. กองธรณีวิทยา
8. กองน้ำบาดาล
9. กองป้องกันและปราบปราม
10. กองรังวัด
11. กองโลหกรรม
12. กองวิเคราะห์
13. กองวิชาการและวางแผน
14. กองเศรษฐธรณีวิทยา
15. กองสัมปทาน
16. กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี
17. สำนักงานทรัพยากรธรณีเขต

2. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค³

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด

ในส่วนของปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการพัฒนาทรัพยากรธรณี ได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ ดังนี้

1. ราชการบริหารส่วนกลาง

กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี มีอำนาจหน้าที่

- 1.1 เสนอแนะนโยบายและมาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมอันเนื่องมาจากการพัฒนาทรัพยากรธรณี
- 1.2 ติดตามและตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม และประเมินผลการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแหล่งที่มีการพัฒนาทรัพยากรธรณี
- 1.3 ให้บริการทางวิชาการเกี่ยวกับการฟื้นฟูพื้นที่ที่ใช้ทำเหมืองแล้ว
- 1.4 ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย⁴

โดยมีฝ่ายฟื้นฟูที่ดินทำเหมืองแล้ว มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการวางแผน และปรับปรุงฟื้นฟูที่ดินที่ใช้ทำเหมืองแล้ว ซึ่งเป็นที่ดินของรัฐหรือที่สาธารณะให้สามารถใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุนและให้ความร่วมมือแก่ผู้ประกอบการ ในการฟื้นฟูที่ดินที่ได้ใช้ทำเหมืองแล้วของเอกชน เพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และเพื่อการใช้ประโยชน์จากที่ดินนั้น ๆ อีกต่อไป แบ่งเป็น 3 งาน คือ

- ก. งานส่งเสริม และแนะนำการฟื้นฟูที่ดินที่ทำเหมืองแล้ว
- ข. งานวิจัยและขยายพันธุ์กล้าไม้ในการฟื้นฟูที่ดินทำเหมืองแล้ว

³“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2539”, ราชกิจจานุเบกษา 113 (5 กรกฎาคม 2539) : 1 - 3.

⁴“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2537”, ราชกิจจานุเบกษา 111 : 7 - 14.

ค. งานดำเนินการฟื้นฟูที่ดินทำเหมืองแล้ว⁵

2. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด มีอำนาจหน้าที่

2.1 ควบคุม ดูแล และดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน กฎหมายว่าด้วยแร่ กฎหมายว่าด้วยพิศกัณฑ์อัตราค่าภาคหลวงแร่ กฎหมายว่าด้วยการควบคุมแร่ดีบุก กฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล กฎหมายว่าด้วยมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องภายในเขตอำนาจ

2.2 จัดทำ เสนอ และประสานแผนพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมในระดับจังหวัด รวมทั้งประสานการพัฒนา และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าว

2.3 ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย⁶

ในการควบคุมดูแลการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 72 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 72 บรรดาขุม หลุม หรือปล่อง ที่ไม่ได้ใช้ในการทำเหมืองแล้ว ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิมเสียทุกแห่ง ไม่ว่าประทานบัตรนั้นจะสิ้นอายุแล้วหรือไม่ เว้นแต่ประทานบัตรได้กำหนดเป็นอย่างอื่น หรือทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ จะได้สั่งเป็นหนังสือกำหนดเป็นอย่างอื่นด้วยความเห็นชอบของอธิบดี

ในกรณีที่มีได้มีการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ถือประทานบัตรนั้นจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิม ผู้ถือประทานบัตรต้องปฏิบัติให้เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว”

⁵ กรมทรัพยากรธรณี, กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี, “กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี (ก.ส.ท.)”, 2538. (อัคราเสนา)

⁶ “พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2539”, ราชกิจจานุเบกษา 113 : 1 - 3.

ตามมาตรา 72 ได้กำหนดให้ผู้ถือประทานบัตรจะต้องจัดการถมขุม หลุม ปล่อง หรือ ปรับสภาพพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ในการทำเหมืองแร่แล้ว หรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิม ไม่ว่าประทานบัตร จะยังมีอายุอยู่หรือสิ้นอายุไปแล้ว ยกเว้นกรณีที่อยู่ในประทานบัตรได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น หรือ ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ได้สั่งเป็นหนังสือไว้เป็นอย่างอื่น โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรม ทรัพยากรธรณี หากผู้ถือประทานบัตรไม่ดำเนินการดังกล่าว ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่มีอำนาจ สั่งเป็นหนังสือ ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือปรับสภาพพื้นที่ หรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิม และผู้ถือประทานบัตรจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง อำนาจ ดังกล่าวเป็นอำนาจที่ให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ใช้ในการควบคุม ดูแล ติดตามตรวจสอบการ ฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วโดยตรง เพื่อให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งจะรักษา สภาพแวดล้อม ที่เป็นผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ ซึ่งทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะต้องเร่ง ติดตามตรวจสอบ และบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้เร่งรัดระบบตรวจสอบ การปฏิบัติงานของส่วนราชการและข้าราชการ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อประชาชน สังคมและ ชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบแผน และผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ⁷

กรมทรัพยากรธรณีโดยกองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี ได้พยายามควบคุมดูแลให้ผู้ถือ ประทานบัตรทำการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว โดยเน้นให้ความสำคัญในเรื่องการควบ คุม ติดตามตรวจสอบ และส่งเสริมให้ผู้ถือประทานบัตรทำการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่ แล้ว ตามที่กำหนดไว้ในแผนผังโครงการทำเหมืองและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม⁸ ในอดีตกรมทรัพยากรธรณีได้เคยพยายามควบคุม ตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่ แล้ว โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีคำสั่งกระทรวงอุตสาหกรรม ที่ 3/2530 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงพื้นที่ที่ได้ใช้ในการทำเหมืองแร่แล้ว ลงวันที่ 5 มกราคม

⁷ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544 (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เม็ดทรายพรินติ้ง, ม.ป.ป.), หน้า 160 - 162.

⁸ ชาญชาติ ธรรมครองอาตม์ และคูสิติ จันทรวงศ์, "ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว", ข่าวสารธรณี 36 (กรกฎาคม 2534) : 43.

พ.ศ. 2530 ซึ่งประกอบด้วย อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี เป็นประธานคณะกรรมการ รองอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี เป็นรองประธานคณะกรรมการ ผู้แทนสภาการเหมืองแร่ ผู้อำนวยการกองการเหมืองแร่ ผู้อำนวยการกองสัมปทาน ผู้อำนวยการกองรังวัด เป็นกรรมการ และหัวหน้าฝ่ายนิติการ สำนักงานเลขานุการกรม เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยให้คณะกรรมการฯ ดังกล่าว มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาหามาตรการในการจัดให้มีการถมบรระดาขุม หลุมหรือปล่องที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ซึ่งมีอยู่แล้ว เพื่อให้พื้นที่ที่ทำเหมืองแร่แล้วกลับคืนอยู่ในสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิม
2. ควบคุม ตรวจสอบและวางมาตรการแก้ไข เพื่อให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมบรระดาขุม หลุมหรือปล่องที่จะเกิดขึ้นจากการทำเหมืองซึ่งจะมีขึ้นต่อไป เพื่อให้พื้นที่ที่ทำเหมืองแล้วกลับคืนอยู่ในสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิม
3. พิจารณาวางมาตรการเพื่อปรับปรุงพื้นที่ที่ใช้ทำเหมืองแล้ว ให้อยู่ในสภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการอื่น ๆ ได้⁹

คณะกรรมการฯ ชุดดังกล่าวได้กำหนดนโยบายให้ความสำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วที่อยู่ใกล้ทางหลวง หรือทางน้ำสาธารณะภายในระยะ 1 กิโลเมตร หรือภายในระยะที่สามารถมองเห็นอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการทำเหมืองของแปลงประทานบัตรนั้น จากทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะเป็นอันดับแรก โดยให้ตรวจสอบควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ส่วนพื้นที่ประทานบัตรที่อยู่ไกลออกไป ให้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในแผนผังโครงการทำเหมือง และตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510¹⁰ ปัจจุบันการดำเนินการของคณะกรรมการฯ ชุดดังกล่าว ไม่ได้มีการสานต่อแต่อย่างใด

ปัญหาสำคัญที่สุดที่ทำให้ไม่มีการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว คือ การขาดความตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมดูแลในท้องถิ่น โดยมีมุมมองผลประโยชน์ในการทำเหมืองแร่เฉพาะด้านเศรษฐกิจ คือ พัฒนา

⁹ กรมทรัพยากรธรณี, “การฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแร่แล้ว”, เอกสารคำชี้แจงเสนอต่อคณะกรรมการติดตามผลงานงบประมาณรายจ่ายประจำปี สภาผู้แทนราษฎร, ตุลาคม 2531, หน้า 19 - 20. (อัดสำเนา)

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ประโยชน์สูงสุดและหารายได้ให้แก่รัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดการเอาใจใส่ปล่อยปละละเลย ไม่มีการติดตามตรวจสอบควบคุมบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายแผนผังโครงการทำเหมือง มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขในการออกประทานบัตร รวมทั้งการขาดแผนการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วที่ชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การควบคุม ติดตามตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น¹¹ มาตรฐานในการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ก็แตกต่างกัน การควบคุมดูแลติดตามตรวจสอบเป็นดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่แต่ละท้องที่ เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ควบคุมบางส่วนยังมีความเห็นว่า พื้นที่ที่ทำเหมืองแร่แล้วสามารถฟื้นตัวเองได้ตามธรรมชาติ สภาพพื้นที่ดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำการฟื้นฟูพื้นที่ดังกล่าวให้คืนเปลืองค่าใช้จ่าย ซึ่งทำให้ต้นทุนการทำเหมืองแร่สูงขึ้นอีกด้วย หรือหากจะต้องทำการฟื้นฟูก็จะทำเพียงแต่น้อยเท่าที่จำเป็นจริง ๆ เพื่อไม่ให้ดูน่าเกลียดเท่านั้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่บางคนมีความเห็นว่า ปัจจุบันพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วไม่ว่าอยู่ใกล้หรือไกลจากชุมชน จะมีประชาชนหรือนายทุนเข้าไปบุกรุกจับจองเกือบทั้งสิ้น โดยเฉพาะที่ดินของรัฐ ผู้ถือประทานบัตรจึงไม่ควรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูพื้นที่ดังกล่าว โดยที่ผลประโยชน์ตกแก่บุคคลอื่น¹²

นอกจากนี้พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 จะกำหนดหลักการการจัดการและการบริหารทรัพยากรแร่ที่เน้นหนักไปในทางที่มุ่งใช้ และแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรแร่เพื่อวัตถุประสงค์ในทางเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมดูแลไม่ค่อยเข้าใจและตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก โดยกฎหมายมี

¹¹ กรมทรัพยากรธรณี, กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี, “สาระการประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องเงินประกันการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่,” 27 พฤษภาคม 2537.

¹² ชาชชาติ ธรรมครองอาตม์ และคูสิต จันทรวงศ์, “ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว”, ข่าวสารธรณี 36 : 46.

ลักษณะโครงสร้างและการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ ดังนี้

1. กำหนดระบบ วิธีการและกฎเกณฑ์ ในการอนุญาตให้เอกชนเข้าใช้ และแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรแร่ โดยเก็บรายได้เข้ารัฐในรูปของค่าภาคหลวงแร่หรือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ
2. กำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ และควบคุมดูแล
3. กำหนดข้อห้ามสำหรับผู้ที่มิได้รับอนุญาตให้ใช้ และแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรแร่
4. กำหนดความผิดทางอาญาและโทษ สำหรับการละเมิดหรือฝ่าฝืนข้อห้ามที่กำหนดไว้¹³

แนวทางในการแก้ไขปัญหาคอมมูเนลิตีตามตรวจสอบ การฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว อาจมีได้ดังนี้

1. การกำหนดให้ผู้ถือประทานบัตรหรือผู้ประกอบการเหมืองแร่ รายงานผลการดำเนินการในการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่รับทราบ ซึ่งมาตรการนี้ได้มีการดำเนินการกันแล้ว โดยในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้กำหนดมาตรการฟื้นฟูสภาพเหมือง สำหรับโครงการทำเหมืองแร่ทุกโครงการ จะต้องทำการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว พร้อมทั้งให้รายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและกรมทรัพยากรธรณีทราบทุก 3 ปี นับจากวันที่ได้รับอนุญาตประทานบัตร โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ และตำแหน่งที่ดำเนินการอย่างเพียงพอในระยะเวลาที่ผ่านมา¹⁴

¹³ คณะกรรมาธิการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา, “รายงานผลการพิจารณาศึกษาผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิต”, เมษายน 2537, หน้า 135 - 136. (อัดสำเนา)

¹⁴ สนธิ วรรณแสง, “การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการเหมืองแร่”, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่องการป้องกันสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่ โรงแรมรอยัลริเวอร์, 26 มิถุนายน 2538, หน้า 8. (อัดสำเนา)

ซึ่งจะมีการรายงานให้ทราบอย่างน้อยแก่ไหน สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและกรมทรัพยากรธรณีจะต้องติดตามต่อไป

นอกจากนี้ อาจกำหนดเป็นเงื่อนไขในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้ผู้ถือประทานบัตรว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผู้ชำนาญการที่เชื่อถือได้และมีประสบการณ์ เป็นผู้ดำเนินการติดตามตรวจสอบมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วตามระยะเวลาที่กำหนด แล้วให้รายงานให้กรมทรัพยากรธรณีและสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมทราบ¹⁵

2. กรมทรัพยากรธรณีจะต้องเร่งรัดติดตามให้ทรัพยากรธรณีประจำห้องที่ เร่งทำการติดตามตรวจสอบการดำเนินการเกี่ยวกับการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ตามที่กำหนดไว้ในแผนผังโครงการทำเหมืองและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดช่วงเวลาที่จะต้องทำการติดตามตรวจสอบให้ชัดเจน และกำหนดช่วงเวลาที่จะต้องรายงานให้กรมทรัพยากรธรณีทราบ

3. การให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจในการติดตามตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540¹⁶ มาตรา 290 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

(2) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน

¹⁵ ดวงใจ อินทรประวิช, สรยุทธ มินะพันธ์, ขวัญชัย ลิเผ่าพันธ์, ไพรัตน์ สงวนไทร และทรงศักดิ์ วิทยอุดม, รายงานการศึกษาโครงการแผนการจัดการทรัพยากรแร่ (ม.ป.ท., 2535), หน้า 358.

¹⁶ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”, ราชกิจจานุเบกษา 114 (11 ตุลาคม 2540) :

ในพื้นที่ของตน

(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใด นอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่”

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 290 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายนั้นได้บัญญัติไว้ โดยกฎหมายนั้นอย่างน้อยต้องกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ของตน รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการนอกเขตพื้นที่ของตนได้ด้วย โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนอกเขตพื้นที่ ในกรณีที่มีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาการริเริ่ม โครงการหรือกิจกรรมใด ๆ นอกเขตพื้นที่ ในกรณีที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือ สุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตพื้นที่ของตน นอกจากนี้ในนโยบายและแผนการส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2559¹⁷ ได้กำหนดให้ส่งเสริมสนับสนุนให้ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพิจารณาอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองแร่ และตรวจสอบการดำเนินการ ตามมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการทำเหมืองแร่ ซึ่งรวมถึงการติดตาม ตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วด้วย ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถ ใช้อำนาจตามกฎหมาย ในการติดตามตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วมีดังนี้

3.1 สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537¹⁸ มาตรา 23 อนุมาตรา 4 ได้กำหนดให้สภาตำบลอาจดำเนินการคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษา

¹⁷ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2559 (บริษัท อินทิเกรเต็ด โปรโมชัน เทคโนโลยี จำกัด, 2540), หน้า 34.

¹⁸ “พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537”, ราชกิจจานุเบกษา 111 (2 ธันวาคม 2537) : 11 - 35.

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมาตรา 67 อนุมาตรา 7 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำการคุ้มครอง ดูแล บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการพิจารณาคำขอประทานบัตร กรมทรัพยากรธรณีได้กำหนดให้ส่งคำขอประทานบัตรให้สภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความเห็นชอบด้วย¹⁹ นอกจากนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2537²⁰ ให้ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งแร่มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ จากค่าภาคหลวงแร่ ร้อยละ 90 ของค่าภาคหลวงแร่ที่จัดเก็บได้ในท้องถิ่นนั้น โดยการค่อย ๆ ดำเนินการ โดยให้ท้องถิ่นค่อย ๆ เพิ่มอำนาจในการจัดเก็บและรัฐบาลค่อย ๆ ลดอำนาจในการจัดเก็บดังนี้ ในปีที่ 1 ให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดเก็บร้อยละ 30 ในปีที่ 2 ให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดเก็บร้อยละ 60 และในปีที่ 3 และปีต่อ ๆ ไป ให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดเก็บร้อยละ 90 และในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 78 ได้กำหนดให้จัดสรรค่าภาคหลวงแร่ให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด ในกฎกระทรวง ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกกฎกระทรวง (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537²¹ ลงวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2539 กำหนดให้กรมทรัพยากรธรณีจัดสรรค่าภาคหลวงแร่ ให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการจัดเก็บค่าภาคหลวงแร่ในอัตราร้อยละ 30 จากการที่กฎหมายกำหนดให้สภาตำบลมีอำนาจในการคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลต้องคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกำหนดให้สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความเห็นชอบในคำขอประทานบัตร รวมทั้งการกำหนดให้กรมทรัพยากรธรณี ต้องจัดสรรค่าภาคหลวงแร่ให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลในอัตราร้อยละ 30 จึงควรกำหนดให้สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วด้วย เพื่อพิทักษ์

¹⁹ กรมทรัพยากรธรณี, กองสัมปทาน, "หนังสือที่ อก. 0315/4616", 25 เมษายน 2538.

²⁰ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "มติคณะรัฐมนตรีเรื่อง การกำหนดให้ท้องถิ่นที่มีอำนาจจัดเก็บรายได้จากค่าภาคหลวงแร่ และค่าภาคหลวงปิโตรเลียมร่วมกับรัฐบาล", 19 กรกฎาคม 2537, หน้า 15. (อัดสำเนา)

²¹ "กฎกระทรวง (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537", ราชกิจจานุเบกษา 113 (24 มิถุนายน 2539) : 16 - 17.

รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตน โดยกระทรวงมหาดไทยจะต้องออกกฎกระทรวงหรือกำหนดแนวทางวิธีการปฏิบัติขึ้นมา

3.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540²² มาตรา 45 อนุมาตรา 7 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรา 63 ได้กำหนดให้จัดสรรค่าภาคหลวงแร่ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งเป็น การกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทในการคุ้มครองดูแลทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสภาพแวดล้อม จึงควรกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว โดยกระทรวงมหาดไทยจะต้องออกกฎกระทรวง หรือกำหนดแนวทางวิธีการปฏิบัติขึ้นมาเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาครัฐ (Correlation)

เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว มีหลายฉบับ หากกฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้อย่างสอดคล้องกัน ก็จะทำให้การใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่มีความสอดคล้องกันด้วย ดังเช่นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างกรมทรัพยากรธรณีกับสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบต่อ

²²“พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540”, ราชกิจจานุเบกษา 114 (31 ตุลาคม 2540) : 1 - 23.

สิ่งแวดล้อม จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอขอความเห็นชอบ ก่อนดำเนินโครงการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 46 ออกประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ เอกชนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2535 กำหนดให้การทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ทุกขนาด จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อดำเนินการในการให้ความ เห็นชอบ และตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดหลัก เกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้การทำเหมืองแร่จะต้องจัดทำรายงานการ วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในขั้นตอนการขออนุญาตประทานบัตร ซึ่งเป็นผลให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านโครงการเหมืองแร่และ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้มีโอกาสวิเคราะห์ถึงผลดีและผลเสียของการจัดทำ โครงการ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม มาตรการในการลดผลกระทบดังกล่าว และ มาตรการในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาจกำหนดมาตรการ หรือเงื่อนไขเพิ่มเติมให้ผู้จัดทำโครงการต้องปฏิบัติตามด้วย

การกำหนดให้เจ้าหน้าที่กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณีได้เป็นผู้แทนของกรมทรัพยากร ธรณีในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการผู้ชำนาญการด้านโครงการเหมืองแร่ เพื่อพิจารณารายงานการ วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านโครงการเหมืองแร่²³ จะยิ่งทำให้การกำหนดมาตรการและเงื่อนไขในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น เนื่อง จากเจ้าหน้าที่กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี จะทราบถึงกระบวนการทำเหมืองแร่ ผลกระทบที่เกิดขึ้น และมาตรการในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี กรมทรัพยากรธรณี จะออกประทานบัตรตามคำขอได้ ก็ต่อเมื่อได้รับแจ้งการให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์

²³ พงษ์เทพ จารุอำพรพรรณ, “บทบาทของกองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณีในการให้ ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการเหมืองแร่,” เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่องการป้องกัน สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่ โรงแรมรอยัลริเวอร์, 26 มิถุนายน 2538, หน้า 5. (อัครสำเนา)

ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมแล้วเท่านั้น และตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 50 เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านโครงการเหมืองแร่ ได้ให้ความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว ให้กรมทรัพยากรธรณีนำมาตรการที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการหรือเงื่อนไขตามที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมจะได้อำหนด ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการออกประทานบัตรด้วย และให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 โดยให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนผังโครงการทำเหมือง ดังเช่นในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ยังได้กำหนดมาตรการฟื้นฟูสภาพเหมืองสำหรับโครงการทำเหมืองแร่ทุกโครงการ ให้ดำเนินการดังนี้

1. ให้ดำเนินการปลูกไม้ยืนต้นโตเร็วในพื้นที่ที่ไม่มีการทำเหมือง โดยวิธีการปลูกให้มีระยะ 2 x 2 เมตร ภายในเวลา 2 ปี หลังจากได้เริ่มเปิดการทำเหมืองแล้ว รวมทั้งให้มีการบำรุงรักษาดูแลต้นไม้เหล่านั้นให้มีการเจริญเติบโตดี
2. ให้ทำการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่โครงการที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว พร้อมทั้งให้รายงานผลการดำเนินงาน ให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและกรมทรัพยากรธรณีทราบทุก 3 ปี นับจากวันที่ได้รับอนุญาตประทานบัตร โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ และตำแหน่งที่ดำเนินการอย่างเพียงพอในระยะเวลาที่ผ่านมา²⁴

การที่กฎหมายกำหนดให้กรมทรัพยากรธรณี นำมาตรการที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการหรือเงื่อนไขตามที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกำหนด ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการออกประทานบัตร และให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ด้วย ทำให้กรมทรัพยากรธรณีจะต้องนำมาตรการและเงื่อนไขดังกล่าว ตามที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกำหนดและตามที่กำหนดไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติด้วย และในขณะเดียวกันสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ก็สามารถทำการตรวจสอบการปฏิบัติตามมาตรการในรายงานการวิเคราะห์

²⁴ สันติ วรรณแสง, "การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการเหมืองแร่", เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง การป้องกันสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่, หน้า 8. (อัครา)

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขที่กำหนดไว้เช่นกัน การที่พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติไว้สอดคล้องด้วยกัน ในลักษณะเช่นนี้ ทำให้การใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรธรณี และเจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมสอดคล้องต้องกันเป็นอย่างยิ่ง

2. ความมีสหสัมพันธ์ระหว่างกรมทรัพยากรธรณีกับกรมควบคุมมลพิษ

กรมควบคุมมลพิษเป็นองค์กรหลักที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดให้เป็นฝ่ายปฏิบัติการโดยตรงในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535²⁵ ได้กำหนดให้กรมควบคุมมลพิษมีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ เช่น เสนอแนะการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด ติดตามตรวจสอบ และจัดทำรายงานสถานการณ์มลพิษ ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องรื้อวางทุกซ์ด้านมลพิษ หรือปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย ฯลฯ ในพื้นที่ที่ผ่านการท่าเหมืองแร่แล้ว หากมีแร่พิษหรือสารพิษอื่นใดตกค้างผสมอยู่ ก็จะกลายเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษตามความหมายของกฎหมายเช่นกัน เพราะเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ ซึ่งกรมควบคุมมลพิษมีหน้าที่ต้องควบคุมตรวจสอบ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 82(1) และมาตรา 108 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 82 (1) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในอาคาร สถานที่และเขตที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม หรือแหล่งกำเนิดมลพิษหรือเขตที่ตั้งของระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียของบุคคลใด ๆ ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกหรือในระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจสอบสภาพการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย หรืออุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อควบคุมการปล่อยทิ้ง

²⁵“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535”, ราชกิจจานุเบกษา 109 (7 เมษายน 2535). 69 - 74.

น้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย หรืออุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น รวมทั้งตรวจบันทึกรายละเอียด สถิติ หรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของระบบ หรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าว หรือเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 108 ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 82 (1) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ตามมาตรา 82 (1) ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษเข้าไปในสถานที่และเขตที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษ ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกหรือในระหว่างเวลาทำการของสถานที่นั้น เพื่อตรวจสอบสภาพการทำงานของเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการควบคุมมลพิษนั้น ๆ ผู้ใดขัดขวาง หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 108 แต่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษจะเข้าไปดูแลตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นได้จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดก่อน เช่น กำหนดระดับเสียงของรถยนต์ กำหนดมาตรฐานค่าก๊าซไฮโดรคาร์บอนจากท่อไอเสียของรถจักรยานยนต์ กำหนดมาตรฐานควบคุมระบายน้ำทิ้งจากอาคารบางประเภทและบางขนาด ฯลฯ หรือเป็นเรื่องราวร้องทุกข์ด้านมลพิษจากประชาชน²⁶ ดังนั้นในพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วยังไม่เคยมีการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด และยังไม่เคยมีเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน กรมควบคุมมลพิษจึงไม่เคยใช้อำนาจเข้าไปดูแลตรวจสอบ ทั้ง ๆ ที่มาตรา 82(1) และมาตรา 108 ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายอื่น ๆ เพื่อให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจเข้าไปดูแลตรวจสอบได้ เพื่อร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

²⁶ สัมภาษณ์ โสภณ ตะติไชติพันธ์, ผู้อำนวยการกองตรวจมลพิษ, 23 กุมภาพันธ์

8. ความมีสหสัมพันธ์ระหว่างกรมทรัพยากรธรณีกับกรมป่าไม้

ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2535²⁷ ได้กำหนดให้กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ และ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้ ปฏิบัติราชการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมป่าไม้ หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย ในการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นไปตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2539 ลงวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งอธิบดีกรมป่าไม้โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 โดยในระเบียบฯ ดังกล่าว กรมป่าไม้ได้กำหนดเงื่อนไขแนบท้ายหนังสืออนุญาต ในการเข้าทำประโยชน์เพื่อทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดังนี้

1. ต้องจัดการถม หรือกลบหลุม หรือขุมที่เกิดขึ้นจากการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตหาแร่หมดแล้วของแต่ละแนว หรือเขตแปลงที่กำหนดให้หาแร่หรือสำรวจแร่ โดยคำรับรองของกรมทรัพยากรธรณี ให้เป็นที่ราบหรือลักษณะเหมือนเดิมพอที่จะปลูกต้นไม้ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากป่าไม้เขตท้องที่ให้ปรับปรุงเป็นอ่างเก็บน้ำ หากผู้รับอนุญาตไม่จัดทำให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 30 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้ง ให้เรียกปรับผู้รับอนุญาตในอัตราไร่ละ 5,000 บาท

²⁷“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2535,” ราชกิจจานุเบกษา 109 (22 ตุลาคม 2535) : 1 - 7.

2. ต้องทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูก ในจำนวนพื้นที่เท่ากับพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ตามแผนผังโครงการทำเหมือง ตามที่ป่าไม้เขตท้องที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตหรือเมื่อป่าไม้เขตท้องที่แจ้งให้ปฏิบัติ ถ้าผู้รับอนุญาตไม่สามารถทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูกได้ ให้ผู้รับอนุญาตทำหนังสือชี้แจงเหตุผลความจำเป็นและมอบเงินค่าปลูกป่าตามอัตราที่กรมป่าไม้กำหนดให้ป่าไม้เขตท้องที่ เพื่อให้กรมป่าไม้ส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการปลูกป่าให้แทน

นอกจากนี้กรมป่าไม้ได้กำหนดเงื่อนไขแนบท้ายหนังสืออนุญาต ในการเข้าทำประโยชน์เพื่อสร้างทางขนแร่จากพื้นที่ประทานบัตร และเพื่อกิจการเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยจะต้องทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูก ในจำนวนพื้นที่เท่ากับพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตตามที่ป่าไม้เขตท้องที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต หรือเมื่อป่าไม้เขตท้องที่แจ้งให้ปฏิบัติ ถ้าผู้รับอนุญาตไม่สามารถทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูกได้ ให้ผู้รับอนุญาตทำหนังสือชี้แจงเหตุผลความจำเป็น และมอบเงินค่าปลูกป่าตามอัตราที่กรมป่าไม้กำหนดให้ป่าไม้เขตท้องที่ เพื่อให้กรมป่าไม้ส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการปลูกป่าให้แทน ตามระเบียบกรมป่าไม้ฯ ดังกล่าวยังได้กำหนดว่าเมื่อมีการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและป่าไม้เขตท้องที่พิจารณาส่งเจ้าหน้าที่ออกไปดำเนินการตรวจสอบ และติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการอนุญาตอย่างสม่ำเสมอ และให้เจ้าหน้าที่จากส่วนกลางออกไปดำเนินการตรวจสอบ และติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการอนุญาตอีกทางหนึ่งอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การกำหนดหลักเกณฑ์ในการติดตามตรวจสอบดังกล่าว จึงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 72 ที่กำหนดให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะต้องควบคุมตรวจสอบโดยส่งเป็นหนังสือให้ผู้ถือประทานบัตร จัดการถมขุม หลุม ปล่อง หรือทำการปรับสภาพพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว

นอกจากนี้ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดมาตรการฟื้นฟูสภาพเหมืองสำหรับโครงการเหมืองแร่ทุกโครงการ ให้ทำการปลูกไม้ยืนต้นโตเร็วในพื้นที่ที่ไม่มีการทำเหมือง และให้ทำการปรับปรุงพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ซึ่งกรมทรัพยากรธรณีจะต้องนำมาตราดังกล่าว ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการออกประทานบัตร และให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นตามพระราช

บัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 กรมทรัพยากรธรณีก็จะต้องติดตามตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตาม มาตรการดังกล่าว ซึ่งกรมป่าไม้โดยส่วนส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการวางแผน และกำหนดเป้าหมายในการเพาะและการจัดเตรียม กล้าไม้ เพื่อสนับสนุนส่วนราชการ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อการปลูกสร้างสวนป่า²⁸ ก็เป็นผู้จัดเตรียมกล้าไม้ให้เช่นกัน ซึ่งการใช้อำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานต่าง ๆ ในลักษณะ ที่สอดคล้องต้องกันเช่นนี้ จะช่วยให้การฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วบรรลุเป้าหมายได้ รวดเร็วยิ่งขึ้น

4. ความมีสหสัมพันธ์ระหว่างกรมทรัพยากรธรณีกับกรมพัฒนาที่ดิน

ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสห กรณ์ พ.ศ. 2537²⁹ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษา สืบวิจัย วิเคราะห์ และวิจัยดินและที่ดิน เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนการใช้ที่ดิน และเพื่อการ พัฒนาที่ดิน ให้บริการด้านการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับดิน น้ำ พืช ปุ๋ย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน รวมทั้งถ่ายทอดผลการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และให้บริการ ด้านการพัฒนาที่ดินแก่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและเกษตรกร โดยมีกองอนุรักษ์ดินและน้ำ มี อำนาจหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยการอนุรักษ์ดินและน้ำ ได้แก่ การจัดการอนุรักษ์ รุมน้ำ การจัดการดิน การจัดการน้ำ และการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรดิน และ น้ำ ตลอดจนสภาพแวดล้อม และถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมทั้งให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและเกษตรกร ในส่วนของการปรับปรุงดินที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว งานปรับปรุงดิน เหมืองแร่ กลุ่มปรับปรุงดินเสื่อมโทรม กองอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำหน้าที่ศึกษาวิจัยหามาตรการ เพื่อปรับปรุงดินเหมืองแร่เก่า ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อการเกษตร³⁰ แต่ภารกิจของกรมพัฒนา

²⁸ วัฒนา แก้วกำเนิด, "การจัดโครงสร้างส่วนราชการและอัตราค่าจ้าง ตามพระราช กฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2535", 2535, หน้า 10. (จัดสำเนา)

²⁹ "พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2537," ราชกิจจานุเบกษา 111 (23 พฤศจิกายน 2537) : 18 - 22.

³⁰ กรมพัฒนาที่ดิน, กองอนุรักษ์ดินและน้ำ, ผลสำเร็จงานวิจัยของอนุรักษ์ดินและน้ำ (ม.ป.ท., 2537), หน้า 4.

ที่ดินกว้างขวางมาก และกรมพัฒนาที่ดินได้มุ่งเน้นการปรับปรุงดินเค็ม ดินเปรี้ยว และดินอินทรีย์ ไม่สามารถรองรับความต้องการของกรมทรัพยากรธรณี และผู้ประกอบการเหมืองแร่ที่ต้องการความรู้ และคำแนะนำในการปรับปรุงบำรุงดินที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว³¹ กรมทรัพยากรธรณี โดยกองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการเกี่ยวกับการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว จึงได้จัดตั้งศูนย์วิจัยงานฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแร่แล้ว ตำบลบางริน อำเภอมือง จังหวัดระนอง เมื่อปี พ.ศ. 2532 เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาวิจัย ส่งเสริม สาธิต การดำเนินงานฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ซึ่งดำเนินการโดยฝ่ายฟื้นฟูที่ดินทำเหมืองแล้ว³² การที่กรมทรัพยากรธรณีและกรมพัฒนาที่ดินได้ใช้อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในลักษณะที่ส่งเสริมกันดังกล่าว ทำให้การดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

ความมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาครัฐ (Interaction)

การบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบังคับการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งมีองค์กรภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหลายองค์กรเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าว³³ ซึ่งบทบัญญัติในกฎหมายแต่ละฉบับ ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่ยังคงมีเจตนารมณ์ของกฎหมายตามความต้องการขององค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น ๆ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีลักษณะของแต่ละองค์กรต่างดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่ของตน จึงเกิดปัญหาและอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะในเรื่องการใช้อำนาจที่เกิดจากความขัดแย้งกันของกฎหมายแต่ละฉบับ ทำให้เกิดความสับสนกับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

³¹ สัมภาษณ์ พงษ์เทพ จารุอำพรพรหม, ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม (นักวิชาการสิ่งแวดล้อม 8 ว.), 26 กุมภาพันธ์ 2541.

³² กรมทรัพยากรธรณี, กองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรณี, "ศูนย์วิจัยงานฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแร่แล้ว ตำบลบางริน อำเภอมือง จังหวัดระนอง", กันยายน 2535, หน้า 3. (อัคราเนนา)

³³ สุณี มัลลิกะมาลย์, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ม.ป.ป.), หน้า 104.

และทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง และเกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเป็นธรรม และความเสมอภาคกันในสังคม³⁴ ซึ่งถ้าฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรไว้อย่างชัดเจน ก็จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายโดยองค์กรต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างเป็นระบบเครือข่าย ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการรักษาสภาพแวดล้อมโดยรวม³⁵ การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ก็มีลักษณะของความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกัน ดังจะเห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรภาครัฐดังต่อไปนี้

ความมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกรมทรัพยากรธรณี สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และกรมป่าไม้

ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 73 ได้บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

“มาตรา 73 ผู้ถือประทานบัตรมีสิทธิในเขตเหมืองแร่เฉพาะแต่

(1) ทำเหมืองและขายแร่ที่ระบุในประทานบัตร ส่วนแร่อื่นซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการทำเหมืองนั้น ผู้ถือประทานบัตรจะขายได้ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี

(2) ปกสร้างอาคารหรือกระทำการอื่นเกี่ยวกับการทำเหมืองรวมทั้งการแต่งแร่หรือการเก็บขังน้ำขุ่นข้นหรือมูลคินทราย

(3) ใช้ที่ดินในเขตเหมืองแร่ ที่ขุดเอาแร่แล้วหรือที่มีแร่ไม่สมบูรณ์พอที่จะเปิดการทำเหมือง เพื่อเกษตรกรรมในระหว่างอายุประทานบัตร แต่ทั้งนี้เมื่อสิ้นอายุประทานบัตรแล้วมิให้ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งสิทธิครอบครอง

(4) นำคดีขึ้นสู่ศาลในกรณีที่มีผู้ได้แย้งหรือขัดขวางสิทธิในการทำเหมือง”

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

ตามมาตรา 73 อนุมาตรา 3 ได้ให้สิทธิแก่ผู้ถือประทานบัตรสามารถใช้ที่ดินในเขตเหมืองแร่ ที่เป็นพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว หรือที่ดินที่ไม่มีแร่สมบูรณ์พอที่จะเปิดการทำเหมืองแร่ทำการเกษตรได้ ในระหว่างที่ยังอยู่ในอายุประทานบัตร แต่เมื่อที่ดินนั้นสิ้นอายุประทานบัตรแล้ว ไม่ให้ถือว่าผู้ถือประทานบัตรมีสิทธิครอบครองในที่ดินนั้นที่จะไปออกเอกสารสิทธิใด ๆ

แต่ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 50 สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ยังได้กำหนดมาตรการฟื้นฟูสภาพเหมืองสำหรับโครงการเหมืองแร่ทุกโครงการให้ดำเนินการดังนี้

1. ให้ดำเนินการปลูกไม้ยืนต้นโตเร็วในพื้นที่ที่ไม่มีการทำเหมือง โดยวิธีการปลูกให้มีระยะ 2 x 2 เมตร ภายในเวลา 2 ปี หลังจากได้เริ่มเปิดการทำเหมืองแล้ว รวมทั้งให้มีการบำรุงรักษาดูแลต้นไม้เหล่านั้นให้มีการเจริญเติบโตดี
2. ให้ทำการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่โครงการที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว พร้อมทั้งให้รายงานผลการดำเนินงาน ให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและกรมทรัพยากรธรณีทราบทุก 3 ปี นับจากวันที่ได้รับอนุญาตประทานบัตร โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ และตำแหน่งที่ดำเนินการอย่างเพียงพอในระยะเวลาที่ผ่านมา³⁶

นอกจากนี้ ในการทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามระเบียบกรมป่าไม้วัดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2539³⁷ ลงวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2539 กรมป่าไม้ได้กำหนดเงื่อนไขแนบท้ายหนังสืออนุญาต ในการเข้าทำประโยชน์เพื่อทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยผู้รับอนุญาตต้องทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูก ในจำนวนพื้นที่เท่ากับพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ตามแผนผังโครงการทำเหมืองตามที่ป่าไม้เขตท้องที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต หรือเมื่อป่าไม้เขตท้องที่แจ้งให้

³⁶ สนธิ วรรณแสง, "การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการเหมืองแร่", เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่องการป้องกันสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่, หน้า 8. (อัคราเนนา)

³⁷ กรมป่าไม้, "ระเบียบกรมป่าไม้วัดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2539", 17 ธันวาคม 2539. (อัคราเนนา)

ปฏิบัติ และกรมป่าไม้ได้กำหนดเงื่อนไขแนบท้ายหนังสืออนุญาต ในการเข้าทำประโยชน์เพื่อสร้างทางขนแร่จากพื้นที่ประทานบัตร และเพื่อกิจการเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยจะต้องทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูก ในจำนวนพื้นที่เท่ากับพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตตามที่ป่าไม้เขตท้องที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต หรือเมื่อป่าไม้เขตท้องที่แจ้งให้ปฏิบัติเช่นกัน

การที่พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 73 อนุญาตให้ผู้ถือประทานบัตรทำการเกษตรกรรมในพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วได้ แต่มาตรการที่กำหนดขึ้นโดยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขแนบท้ายหนังสืออนุญาตในการเข้าทำประโยชน์เพื่อทำเหมืองแร่ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ กำหนดให้ผู้รับอนุญาตจะต้องปลูกป่าในพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว จึงทำให้เกิดความสับสนแก่เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการเหมืองแร่

รวมทั้งการทำเหมืองแร่ในเขตอุทยานแห่งชาติก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน โดยตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าไปดำเนินการทำเหมืองแร่หรือปิโตรเลียมที่ได้รับใบอนุญาต อาชญาบัตร ประทานบัตร หรือสัมปทานอยู่ก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกากำหนดอุทยานแห่งชาติใช้บังคับ พ.ศ. 2539³⁸ ลงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2539 ซึ่งอธิบดีกรมป่าไม้โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ออกระเบียบฯ ดังกล่าวโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ได้กำหนดให้ผู้รับอนุญาตจะต้องชำระเงินค่าธรรมเนียมหนังสืออนุญาตตามอัตราที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด (ปัจจุบันไร่ละ 1,000 บาท) และเมื่อจะเข้าไปดำเนินการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ส่วนใดของพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต ผู้รับอนุญาตจะต้องชำระค่าตอบแทนในการเข้าไปทำเหมืองแร่ในพื้นที่ส่วนนั้น ตามอัตราที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด (ปัจจุบันไร่ละ 10,000 บาท) โดยให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเป็นผู้จัดเก็บ เพื่อพนักงานเจ้าหน้าที่จะได้นำเงินจำนวนดังกล่าว ไปเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกป่าและฟื้นฟูปรับปรุงพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้กลับคืนสู่สภาพธรรมชาติเดิม โดยที่ผู้รับอนุญาตไม่ต้องทำการปลูกป่า

³⁸ กรมป่าไม้, “ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าไปดำเนินการทำเหมืองแร่หรือปิโตรเลียมที่ได้รับใบอนุญาต อาชญาบัตร ประทานบัตร หรือสัมปทานอยู่ก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกากำหนดอุทยานแห่งชาติใช้บังคับ พ.ศ. 2539”, 25 ธันวาคม 2539. (อัคราเนนา)

แต่อย่างไร ในขณะที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้กำหนดมาตรการ ให้ผู้ถือประทานบัตรจะต้องปลูกต้นไม้ในพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว และในพื้นที่ที่ไม่มีการทำเหมือง ส่วนพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 73 กำหนดให้ผู้ถือประทานบัตรสามารถใช้พื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว และพื้นที่ที่ไม่มีการทำเหมืองทำการเกษตรได้

นอกจากนี้ในการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ พื้นที่ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีหรือพื้นที่ป่าที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้รักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 58 และมาตรา 58 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518 ออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายในการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่า สำหรับผู้รับใบอนุญาตแล้วถางป่าเพื่อทำเหมืองแร่หรือระเบิดย่อยหิน ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2526³⁹ โดยกำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่า สำหรับผู้รับใบอนุญาตแล้วถางป่าเพื่อทำเหมืองแร่หรือระเบิดย่อยหิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำไปทำการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่า ตามจำนวนพื้นที่ที่ได้รับในใบอนุญาตในอัตราไร่ละ 1,200 บาท และให้กรมป่าไม้นำเงินดังกล่าวไปดำเนินการปลูกป่าชดเชยตามหลักวิชาการป่าไม้ แต่ในทางปฏิบัติกรมป่าไม้ก็ไม่เคยนำเงินดังกล่าวไปทำการปลูกป่าในพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว⁴⁰ รวมทั้งการทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2539 ลงวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2539 กรมป่าไม้ได้กำหนดเงื่อนไขแนบท้ายหนังสืออนุญาต ในการเข้าทำประโยชน์เพื่อทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยผู้รับอนุญาตต้องทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูก ในจำนวนพื้นที่เท่ากับพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ตามแผนผังโครงการทำเหมืองตามพื้นที่ป่าไม้เขตท้องที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตหรือเมื่อป่าไม้เขตท้องที่แจ้งให้ปฏิบัติ

³⁹“ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่อง กำหนดอัตราค่าใช้จ่ายในการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่า สำหรับผู้รับใบอนุญาตแล้วถางป่าเพื่อทำเหมืองแร่หรือระเบิดย่อยหิน” ราชกิจจานุเบกษา 100 (29 พฤศจิกายน 2526) : 4398 - 4399.

⁴⁰กรมทรัพยากรธรณี, “การฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแร่แล้ว”, เอกสารคำชี้แจงเสนอต่อคณะกรรมการติดตามผลงานงบประมาณรายจ่ายประจำปี สภาผู้แทนราษฎร, ตุลาคม 2531, หน้า 3. (อัคราเนนา)

และกรมป่าไม้ได้กำหนดเงื่อนไขแบบท้ายหนังสืออนุญาต ในการเข้าทำประโยชน์เพื่อสร้างทางขน
 แร่จากพื้นที่ประทานบัตร และเพื่อกิจการเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยจะ
 ต้องทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูก ในจำนวนพื้นที่เท่ากับพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตตาม
 ที่ป่าไม้เขตท้องที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต หรือเมื่อป่าไม้เขตท้องที่แจ้งให้ปฏิบัติ
 ถ้าผู้รับอนุญาตไม่สามารถทำการปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าที่ปลูกได้ ให้ผู้รับอนุญาตทำ
 หนังสือชี้แจงเหตุผลความจำเป็น และมอบเงินค่าปลูกป่าตามอัตราที่กรมป่าไม้กำหนดให้ป่าไม้เขต
 ท้องที่เพื่อให้กรมป่าไม้ส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการปลูกป่าให้แทน ปัจจุบันอัตราค่าปลูกป่าปีแรก
 ไร่ละ 2,500 บาท และค่าบำรุงป่าที่ปลูกปีที่ 2 - ปีที่ 6 รวม 5 ปี อัตราปีละ 680 บาทต่อไร่
 รวมเป็นเงินอัตราไร่ละ 5,900 บาท ตามการกำหนดของสำนักงบประมาณ⁴¹ ซึ่งเป็นวิธีการที่
 สะดวกในทางปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับของผู้ประกอบการ แต่ในทางปฏิบัติกรมป่าไม้ก็ไม่เคยนำเงิน
 ค่าปลูกป่าชดเชยและบำรุงรักษาป่าไปทำการปลูกป่าชดเชย ในพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วแต่
 อย่างใดเช่นกัน⁴²

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งกรมทรัพยากรธรณี สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและ
 กรมป่าไม้ ต่างก็ใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายตามเจตนารมณ์ขององค์กรของตน ซึ่งก่อให้เกิด
 ความสับสนแก่เจ้าหน้าที่ และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการเหมืองแร่เป็นอย่างยิ่ง

**แนวทางการให้องค์กรภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลและจัดการฟื้นฟูพื้นที่
 ทำเหมืองแร่**

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 มีแนว
 คิดให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชา
 ชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก รัฐบาลเพิ่งเล็งเห็นความสำคัญของประชาชนในการเข้ามามีส่วน

⁴¹ กรมป่าไม้, "หนังสือที่ กษ. 0704.5/ว. 9067", 1 เมษายน 2539. (อัคราเนนา)

⁴² กรมทรัพยากรธรณี, "การฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแร่แล้ว", เอกสารคำชี้แจงเสนอ
 ต่อดัชนีกรมการติดตามผลงานงบประมาณรายจ่ายประจำปี สภาผู้แทนราษฎร, หน้า 3.

ร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเมื่อไม่นานมานี้ โดยได้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535⁴³ การที่ประชาชนให้ความสำคัญและสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อาจเป็นผลมาจากสื่อสารมวลชนที่ได้เผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ประชาชนได้รับรู้สภาพความเป็นมาและความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในอดีต ที่รัฐเป็นผู้ดูแลจัดการสิ่งแวดล้อมแต่เพียงฝ่ายเดียว พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนต่างก็เริ่มตระหนักว่าการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกัน การออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จึงได้กำหนดบทบาทของประชาชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น แนวความคิดในเรื่องความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติตามบทบัญญัติกฎหมายในอดีตค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากที่ว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว เอกชนใดจะมีสิทธิใช้ประโยชน์จะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐก่อน ไปสู่แนวความคิดที่ว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากมีการดำเนินโครงการใดที่มีแนวโน้มว่าจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนก็น่าจะมีสิทธิเข้าร่วมพิจารณาว่าควรจะให้มีการดำเนินการโครงการนั้น ๆ หรือไม่ ซึ่งจะ เป็นหนทางหนึ่งที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน และในขณะเดียวกันรัฐเองก็จะ ได้ประโยชน์จากประสบการณ์ และความรู้ของประชาชนที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน”⁴⁴ ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ให้สนับสนุน ให้มีคณะกรรมการของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น เพื่อร่วมคิดและร่วมทำงาน โดยจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาครัฐจะเป็นฝ่ายสนับสนุนในด้านนโยบาย มาตรการและงบประมาณ รวมทั้งจะเสริมสร้างวิสัยทัศน์และขีดความสามารถในการจัดการ หรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐและชุมชน⁴⁵

แนวความคิดการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดทางรัฐศาสตร์ในเรื่องการปกครองตนเอง (Self Government) เป็นการปกครองที่ให้ประชาชนเข้า

⁴³ คณะกรรมาธิการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา, “รายงานผลการพิจารณาศึกษาผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิต”, หน้า 154. (อัคราเนนา)

⁴⁴ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม, หน้า 19 - 22.

⁴⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544, หน้า 179.

ไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อตน⁴⁶ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายหรือตรากฎหมายต่าง ๆ ของรัฐนี้ สามารถแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมีรัฐบาลเป็นผู้นำ ผู้ผลักดัน และเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ ตลอดจนกำหนดยุทธวิธีในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากรและสิ่งต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นทัศนะที่มองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐบาล (Top-down Approach) เนื่องจากความกตริเริ่ม หรือความเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดจากการสั่งการ การชักชวน และการขอความร่วมมือจากรัฐ ประชาชนจะเป็นผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม การมีส่วนร่วมในระดับต่ำจะนำมาใช้กับแผนงาน หรือโครงการที่มาจากส่วนกลาง โดยกรมต่าง ๆ ในส่วนกลางจะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการพัฒนา แล้วสั่งการไปยังหน่วยงานในส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูง เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนเอง และประชาชนสมัครใจที่จะดำเนินกิจกรรมโดยมีรัฐคอยช่วยเหลือ เป็นการมองจากเบื้องล่าง (Bottom-up Approach) การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดนโยบายและความต้องการ และตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น และการมีส่วนร่วมที่จะควบคุมตรวจสอบ ตลอดจนการเข้าไปแก้ไขปัญหาได้เอง โดยรัฐมีบทบาทแค่เพียงการให้ความช่วยเหลือ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาประชาชนในท้องถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการกำหนดโครงการที่จะแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ⁴⁷

การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือตรากฎหมายต่าง ๆ ของรัฐ จะมียากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของรัฐที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับใด โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดมีอยู่ 4 ระดับด้วยกันคือ การตัดสินใจร่วมกัน (Collective Decision-making) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) การปรึกษาหารือ (Consultation) และการให้ข่าวสารข้อมูล (Information) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ

⁴⁶ สุณีษ์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, "ตุลาการหมู่บ้าน," (รายงานผลการวิจัยเงินทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 49.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53 - 55.

แก้ไขปัญหาลี้ภัยสิ่งแวดล้อม จะทำให้ปัญหาลี้ภัยสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขในทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาลี้ภัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ถูกต้องดียิ่งขึ้น เพราะหากรัฐอนุญาตให้ดำเนินการโครงการใดโดยประชาชนไม่ได้รับข้อมูล ก็จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในโครงการนั้นอย่างถูกต้องแล้ว ก็อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับ หรือการคัดค้านในรูปแบบที่รุนแรงและสร้างความเสียหายแก่สังคมโดยรวม

แนวความคิดการมีส่วนร่วมของสาธารณชน ยังนำไปสู่การยอมรับบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน (Non Government Organization : NGO) ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาลี้ภัยสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชนจะมีบทบาทในการเป็นสื่อกลางที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยประชาชนสามารถอาศัยองค์กรพัฒนาเอกชนในฐานะเป็นกลุ่มพลังเคลื่อนไหวปัญหาลี้ภัยสิ่งแวดล้อม และผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาลี้ภัยจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนจึงช่วยเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น⁴⁸

1. องค์กรพัฒนาเอกชน (Non Government Organization : NGO)

องค์กรพัฒนาเอกชน หมายถึง องค์กรที่มีการดำเนินกิจกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยเน้นการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งอาจจะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย หรือไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายก็ได้ คือมีลักษณะเป็นการรวมตัวของคณะบุคคลที่มีการดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผน มีความเป็นอิสระ และมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีได้แสวงหาประโยชน์หรือมุ่งเพื่อการค้าหากำไร ปัจจุบันองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง แต่บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนยังไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลมากนัก เพราะการดำเนินการของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนมักจะสวนทางกัน และบางครั้งอาจจะเป็นการต่อต้านโครงการของรัฐ⁴⁹ การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนจะมี

⁴⁸ วสันต์ เอรัดน์, "มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการหมุนเวียนพลาสติกกลับมาใช้ใหม่," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 46 - 48.

⁴⁹ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม, หน้า 64.

ลักษณะเป็นตัวแทนหรือเป็นปากเสียงแทนประชาชน และการช่วยเหลือประชาชนเรียกร้องสิทธิ ตามกฎหมาย มีลักษณะของการทำงานค่อนข้างอิสระไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก และไม่จำเป็นต้องเป็น หัวหน้าเสถียรภาพหรือตำแหน่งหน้าที่การงานของตน ทำให้ประชาชนเชื่อถือและไว้วางใจ⁵⁰ ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544 ยังได้กำหนดให้ส่งเสริม ให้องค์กรธุรกิจเอกชน สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเพื่อชุมชนและสังคมขององค์กรพัฒนา เอกชนอีกด้วย⁵¹ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540⁵² มาตรา 56 ได้ บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

“มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุง รักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อ สุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของคน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรง ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กร เอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมาย บัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

⁵¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544, หน้า 159.

⁵² “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”, ราชกิจจานุเบกษา 114 : 1 - 99.

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 56 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลไว้ โดยบุคคลมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ คุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยปกติสุขอย่างต่อเนื่อง ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิต ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งการดำเนินโครงการใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อน รวมทั้งให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นก่อน ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นอกจากนี้บุคคลยังมีสิทธิที่จะฟ้องส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรอื่นใดของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วย

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 7 กำหนดให้องค์กรเอกชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือกฎหมายต่างประเทศที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง หรือมุ่งค้าหากำไรจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว มีสิทธิของจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535⁵³ ได้กำหนดให้องค์กรเอกชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย จะต้องเป็นมูลนิธิหรือสมาคมที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนองค์กรเอกชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศจะต้องเป็นมูลนิธิหรือสมาคมตามกฎหมายต่างประเทศ และมีสำนักงานสาขาเป็นที่ตั้งทำการอยู่ในประเทศไทย โดยองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว จะต้องเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่ออธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ปัจจุบันองค์กรเอกชนที่จดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีทั้งสิ้น 87 องค์กร โดยแบ่งออกเป็น มูลนิธิ 55 องค์กร สมาคม 28 องค์กร

⁵³“ กฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535”, ราชกิจจานุเบกษา 110 (20 พฤษภาคม 2536) :

ต่างประเทศ 4 องค์กร⁵⁴ และเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่จดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 482 องค์กร⁵⁵

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 6 องค์กรพัฒนาเอกชนหรือประชาชนอาจมีสิทธิและหน้าที่ดังนี้

1. ได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการ ในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ ความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งการกำหนดให้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอยู่ในดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่นั้น ทำให้้องค์กรพัฒนาเอกชนหรือประชาชนได้รับทราบข้อมูลเท่าที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องการเปิดเผยเท่านั้น โดยอ้างว่าเป็น “ความลับทางราชการ” ไม่สมควรจะเปิดเผยจนกว่าจะได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา และยังคงปฏิบัติตาม “ระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2517” ซึ่งกำหนดแนวทางในการพิจารณาว่า ควรจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนมากน้อยเพียงใด ในระยะเวลาใด⁵⁶

2. ได้รับชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยอันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษ ซึ่งมีสาเหตุมาจากกิจการหรือโครงการใดที่ริเริ่มสนับสนุนหรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับอยู่แล้วตามกฎหมาย

3. ร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่ได้พบเห็นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการละเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่ง้องค์กรเอกชนหรือประชาชนสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ หากพบว่าผู้ถือประทานบัตรไม่ทำการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว แต่ถ้างจะให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างแท้จริงก็ควรกำหนดให้

⁵⁴ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ฝ่ายความร่วมมือภาคเอกชน, “ระเบียบวาระการประชุมองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ,” 20 กุมภาพันธ์ 2541. (อัคราเนนา)

⁵⁵ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ทำเนียบองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (กรุงเทพมหานคร, 2541)

⁵⁶ “ระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2517,” ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ 92 (16 กุมภาพันธ์ 2518) : 1 - 147.

องค์กรเอกชนหรือประชาชนเป็นผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้เอง⁵⁷

4. ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
5. ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด

นอกจากนี้ การที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าบุคคล “อาจมีสิทธิและหน้าที่” หมายความว่า อาจมีสิทธิหรือหน้าที่ หรืออาจไม่มีสิทธิหรือหน้าที่ก็ได้

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 8 ได้กำหนดให้องค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 7 อาจได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากทางราชการดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลหรือข่าวสาร เพื่อสร้างจิตสำนึกของสาธารณชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่องค์กรเอกชนปฏิบัติโดยปกติอยู่แล้ว
3. ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ริเริ่มโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้น
4. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเสนอแนะความคิดเห็นต่อรัฐบาลหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
5. ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับอันตราย หรือความเสียหายจากภาวะมลพิษอันเกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ รวมทั้งเป็นผู้แทนในคดีที่มีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่องค์กรเอกชนสามารถกระทำได้อยู่แล้ว ซึ่งหากจะให้สิทธิแก่องค์กรเอกชนอย่างแท้จริงแล้ว ควรกำหนดให้องค์กรเอกชนเป็นผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถดำเนินคดีได้

⁵⁷ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา, “รายงานผลการพิจารณาศึกษาผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิต”, หน้า 148.

เอง โดยไม่ต้องมีการมอบหมายให้ดำเนินคดีแทนจากผู้เสียหาย⁵⁸

ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรเอกชน มีปัญหาอุปสรรคที่ทำให้องค์กรเอกชนไม่สามารถมีบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ดังนี้

1. บทบัญญัติในมาตรา 7 ที่กำหนดให้องค์กรเอกชนที่จะมีบทบาทเป็นที่ยอมรับของรัฐ และรัฐพร้อมที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการดำเนินงาน เช่น เงินอุดหนุนโครงการหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ จะต้องเป็นองค์กรเอกชนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้วเท่านั้น ทำให้องค์กรเอกชนหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลได้เช่น ขาดทุนทรัพย์ในการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิต้องมีเงินไม่ต่ำกว่า 200,000 บาท จึงไม่สามารถที่จะขอการสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากรัฐได้

2. ภาพลักษณ์ขององค์กรเอกชนในสายตาของรัฐบาล มักจะมีลักษณะเป็นการต่อต้าน การประท้วงโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยขาดการเสนอแนะทางออกหรือวิธีการแก้ไข ปัญหา และองค์กรเอกชนเองยังขาดกลุ่มนักวิชาการ นักเทคนิค ที่จะสนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการ และขาดข้อมูลที่เกิดจากการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

3. ฝ่ายนิติบัญญัติมองว่าบทบาทขององค์กรเอกชนมีการกระทำที่ก้าวร้าว

4. การดำเนินงานขององค์กรเอกชน ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินการในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน เพราะไม่ได้ถูกเลือกหรือได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่แทนประชาชน จึงต้องหาแนวร่วมจากประชาชนให้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมที่ดำเนินการ

5. แม้จะมีตัวแทนขององค์กรเอกชนจำนวน 4 คน อยู่ในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ แต่ก็มีได้เป็นตัวแทนที่แท้จริง เพราะเป็นตัวแทนที่องค์กรเอกชนที่จดทะเบียนแล้วเป็นผู้เลือกเข้าไป จึงเท่ากับว่านโยบายด้านสิ่งแวดล้อมถูกกำหนดจากส่วนกลาง โดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายเลย⁵⁹

2. ประชาชน

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 46 มาตรา 59 มาตรา 69 และมาตรา 79 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

⁵⁹ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม, หน้า 81 - 82.

“มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ
อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรม
อันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา
และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและ
ยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจาก
หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อน
การอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อ
คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญ
อื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตน
ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่
กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร
ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรม
ของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
สงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลาย
ทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครอง
คุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุม และกำจัด
ภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน”

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 46 ได้บัญญัติรับรอง
สิทธิให้บุคคลที่รวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และ
การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 69 ได้กำหนดให้บุคคลมี
หน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งตามมาตรา 79 ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริม
และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา
และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะ

มลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งในมาตรา 59 ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับทราบข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือก่อนการดำเนินโครงการใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับคนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544 ได้กำหนดให้มีการร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรธุรกิจ⁶⁰ และเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรัฐจัดให้มีขั้นตอนการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเริ่มแนวคิดโครงการ การจัดเตรียมโครงการ และการดำเนินการโครงการ⁶¹ รวมทั้งรับรองสิทธิชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เช่น ให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐ มีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และติดตามตรวจสอบประเมินผลการดำเนินโครงการ⁶²

ในส่วนสิทธิของประชาชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 6 ก็มีปัญหาเช่นเดียวกับที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในกรณีขององค์กรพัฒนาเอกชน เช่น การได้รับข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ ทำให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลเท่าที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องการเปิดเผยเท่านั้น โดยอ้างว่าเป็น “ความลับทางราชการ” ไม่สมควรจะเปิดเผยจนกว่าจะได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา หรือการให้สิทธิประชาชนได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีได้รับความเสียหายจากภาวะมลพิษ ที่เกิดจากโครงการของส่วน

⁶⁰ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544, หน้า 136.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 142 - 143.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ก็เป็นสิทธิที่ประชาชนได้รับอยู่แล้วตามกฎหมาย รวมทั้งการให้สิทธิแก่ประชาชนในการร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำความผิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่ได้พบเห็นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการละเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การร้องเรียนกรณีที่อยู่ประตอมน้ำไม่ทำการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ซึ่งถ้ารัฐจะให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างแท้จริงแล้ว ก็ควรกำหนดให้ประชาชนเป็นผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้เอง นอกจากนี้ การที่กฎหมายบัญญัติว่าบุคคล “อาจมีสิทธิและหน้าที่” หมายความว่า อาจมีสิทธิหรือหน้าที่ หรืออาจไม่มีสิทธิหรือหน้าที่ก็ได้

ความจริงแล้วประเทศไทยมีโครงสร้างทางกฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี เพราะได้อาศัยรูปแบบและแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา แต่มีการคัดค้านที่สำคัญที่สุดออกไปคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่ประสบผลสำเร็จในการป้องกันปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 6 จะได้กำหนดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม แต่ก็ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนและชัดเจน⁶³ ในปัจจุบันการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะจำกัดขอบเขตอยู่แต่เฉพาะส่วนราชการเจ้าของโครงการ บริษัทที่ปรึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการมักจะขาดข้อมูล ข่าวสาร ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่ตนเองจะได้รับ รวมทั้งขาดกลไกที่จะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำมาพิจารณาในการวางแผนโครงการนั้น ๆ⁶⁴ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายลักษณะเช่น การให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสาร ร่วมปรึกษาหารือระหว่างประชาชนกับเจ้าของโครงการ จัดรับฟังการแสดงความคิดเห็น (Public Hearing) ร่วมวางแผน ร่วมศึกษาค้นคว้า ร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมควบคุมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษา

⁶³ Pitsamai P. Eamsakulrat, "Environmental Impact Assessment in Thailand," in *The Engineering Technology Exhibition and Symposium 1995* (Bangkok : Asia Press, 1995) PP. 45 - 46.

⁶⁴ บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกับร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535", *อุตสาหกรรมสิ่งแวดล้อม* 11 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2535) : 31.

ร่วมเสียดสละ และร่วมประท้วง⁶⁵ แม้ในปัจจุบันนายกรัฐมนตรีได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2535⁶⁶ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ โดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539⁶⁷ ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2539 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังการแสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อโต้แย้งหลายฝ่าย เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจของรัฐ ในการดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งรัฐมนตรีสำหรับราชการส่วนกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับราชการส่วนภูมิภาคหรือราชการส่วนท้องถิ่น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หน่วยงานของรัฐหรือผู้มีส่วนได้เสีย ขอให้มีการทำประชาพิจารณ์ได้ เมื่อเห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการของรัฐอาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม อาชีพ ความปลอดภัย วิถีชีวิต หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชุมชนหรือสังคม การจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์อาจจัดให้มีขึ้นระหว่างขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การพิจารณาทางเลือกอื่นที่เหมาะสม การศึกษาผลกระทบด้านต่าง ๆ หรือในระหว่างขั้นตอนใดก่อนที่รัฐจะตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แต่ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดเรื่องนี้ไว้ และในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็เพียงแต่สุ่มตัวอย่างสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเท่านั้น ซึ่งในต่างประเทศการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และร่วมกันแก้ปัญหาจนเป็นที่ตกลง แล้วจัดทำสรุปผลของการเปิดรับฟังความคิดเห็นดังกล่าว โดยแนบควบคู่ไปกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสนอต่อรัฐ จึงจะถือว่า

⁶⁵ ปริญญา นุคาลัย, "การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม", วารสารส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม 7 (มกราคม - กุมภาพันธ์) : 13.

⁶⁶ "พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534", ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ 108 (4 กันยายน 2534) : 1 - 41.

⁶⁷ "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539", ราชกิจจานุเบกษา 113 (2 กุมภาพันธ์ 2539) : 17 - 26.

เป็นรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์⁶⁸ ดังนั้นในโครงการเมืองแร่ก็เช่นกัน ควรที่จะให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาเมืองแร่ นั้น โดยในขั้นตอนการยื่นคำขอประทานบัตร ควรกำหนดให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ถึงผลดีและผลเสียของโครงการ ความต้องการของประชาชนเมื่อมีโครงการเมืองแร่เกิดขึ้น ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และความต้องการใช้พื้นที่ที่ผ่านการทำเมืองแร่แล้วเพื่อกิจการใด เช่น การทำอ่างเก็บน้ำ หุ่น้ำเลี้ยงสัตว์ หรือการฟื้นฟูกลับเป็นสภาพป่าตามธรรมชาติ ฯลฯ การกำหนดเงื่อนไขและมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแผนการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเมืองแร่แล้ว รวมทั้งให้ประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไข มาตรการและแผนการที่กำหนดด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสภาการเมืองแร่

ตามพระราชบัญญัติ สภาการเมืองแร่ พ.ศ. 2526⁶⁹ สภาการเมืองแร่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ประกอบอุตสาหกรรมเมืองแร่และธุรกิจเมืองแร่ ในการประสานนโยบายและดำเนินงานระหว่างรัฐกับเอกชน ตามมาตรา 6 สภาการเมืองแร่มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เป็นตัวแทนของผู้ประกอบอุตสาหกรรมเมืองแร่ และธุรกิจเมืองแร่ภาคเอกชน ในการประสานนโยบายและดำเนินงานระหว่างเอกชนกับรัฐ
2. ส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอุตสาหกรรมเมืองแร่ และธุรกิจเมืองแร่
3. ศึกษาและหาทางแก้ไขปัญหเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเมืองแร่ และธุรกิจเมืองแร่
4. คุ้มครองและรักษาประโยชน์ของสมาชิก ในการประกอบอุตสาหกรรมเมืองแร่ และธุรกิจเมืองแร่
5. ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและทดลองเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเมืองแร่ และธุรกิจเมืองแร่ รวมทั้งเผยแพร่ผลงานดังกล่าวให้สมาชิกทราบ

⁶⁸ บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกับร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535", *อุตสาหกรรมสิ่งแวดล้อม* 11 : 35.

⁶⁹ "พระราชบัญญัติสภาการเมืองแร่ พ.ศ. 2526", *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ* 100 (7 เมษายน 2526) : 24 - 42.

ในมาตรา 21 คณะกรรมการสภาการเหมืองแร่ มีอำนาจหน้าที่วางนโยบายและให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แจง และอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ และธุรกิจเหมืองแร่ และเสนอแนะ ให้ความเห็น และให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่และธุรกิจเหมืองแร่ นอกจากนี้ ตามมาตรา 37 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. สั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาการเหมืองแร่
2. สั่งเป็นหนังสือให้กรรมการสภาการเหมืองแร่ หรือเลขาธิการสภาการเหมืองแร่ ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของสภาการเหมืองแร่ และจะให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือรายงานการประชุมของคณะกรรมการฯ ด้วยก็ได้
3. สั่งเป็นหนังสือโดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีให้สภาการเหมืองแร่ยับยั้งหรือแก้ไข การกระทำใด ๆ ที่ปรากฏว่าขัดต่อนโยบายของรัฐบาลหรือมติของคณะรัฐมนตรี

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบาทของรัฐต่อสภาการเหมืองแร่ มีลักษณะทั้งการส่งเสริม สนับสนุน และควบคุมกิจการของสภาการเหมืองแร่ และสภาการเหมืองแร่มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนา ศึกษาและหาทางแก้ไขปัญหากับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ และธุรกิจเหมืองแร่ ดังนั้น หากสภาการเหมืองแร่จะได้มีส่วนแนะนำส่งเสริม หรือสนับสนุน ให้ผู้ประกอบการเหมืองแร่ได้ทำการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ก็จะช่วยให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่และธุรกิจเหมืองแร่ ประสบความสำเร็จทั้งในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อสาธารณชนด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย